

A Tornyai János Múzeum és Közművelődési Központ

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI ÖNKÉPZŐKÖRÉNEK

2007. ÉVI

TEVÉKENYSÉGE

I. Az Önképzőkör bemutatása

Önképző körünk huszonöt taggal 2005. februárjában alakult. Foglalkozásainkat péntek délután 4-től fél 6-ig tartjuk a Kultúrházban, s eleddig még egyetlen találkozó sem maradt el: se nyári, se téli szünetet nem tartunk, a szakkört szabad foglalkozásnak, igényes szórakozásnak – szellemi épülésnek tekintjük valamennyien. Tudományos igénnyel igyekszünk munkálkodni; bár amatőrök vagyunk: dilettantizmusnak, felületességnek nem adunk helyet.

Az önképzőköri (és nem előadás- vagy szakkör-) formát azért választottam, mert kedves tanárom, Láng István példája lebegett előttem: ő tanított meg hajdan, a Bethlen Gimnáziumban erre a tevékenységi formára. A csoport tagjai valamennyien jobban élvezik és értik a kiselőadások, referátumok és korreferátumok tartásával történő szakmai előrehaladást: örömeiket lelik az önálló munkában.

Tevékenységünk három részből áll:

1. Haladunk a művészettörténeti korok mentén az időben, s igyekszünk minél alaposabban feltérképezni e korszakokat, kedvünkre tallózva a végtelen – és végtelenül érdekes! – anyagban. Jelenleg a „nagy-középkor” romanika-gótika fejezeténél tartunk.

2. Feladatunknak érezzük, hogy aktívan vegyünk részt Vásárhely múzeumi életében. Minden kiállítást igyekszünk megnézni, lehetőség szerint többször is, mivel úgy tartjuk, hogy a műalkotás a nézővel való rendszeres interakcióban képződik szer. Gyakorta hívunk e kalandozásainkhoz értő művész-vezetőt, szakembert.

3. És hétről hétre extra programokat csinálunk, melyeken bejárjuk a környéket, Szegedre, Pestre megyénk múzeumba, szélmalmokat nézünk, filmvetítésen veszünk részt a Könyvtárban, az Emlékpontban, műtermeket látogatunk, megmásszuk a Városháza tornyát vagy épp a víztorony lépcsőit... Nyaranta pedig távolabbi úticéljaink vannak.

A csoport összetartó magja rég kialakult, s ez már jóval több a péntek délutáni szakmai kapcsolatnál. Mindig jönnek újak is, akiket nagy örömmel fogadunk.

2005. februárjában, indulásunkkor a jelentkezők köre teljesen vegyes volt: a gimnazista diákoktól a Szegedre járó főiskolásokig, fiatal értelmiségiekig s az idősebb korosztályig, nyugdíjasokig egyaránt képviseltették magukat az érdeklődők. Később az arány változott: a fiatalok, sok más elfoglaltságuk, felvételire készülésük miatt elmaradtak, s csakhamar kialakult a mindmáig tartó s így állandósulnak mondható állapot. Maradtak a középkorú vagy kissé idősebb felnőttek: nyugdíjasok néhány „vérfrissítő”, kitartó fiatallal, akiknek a száma aztán, érdekes mód ismét szaporodni kezdett: többen a korábban elmaradtak közül visszatértek. A törzstagság azonban a nyugdíjasokból kerül ki. Így hát nekem (életemben nem először, mivel középiskolai tanár koromban is foglalkoztam, s most, az egyetemen is foglalkozom levelező oktatással) az andragógia feladata jutott: nagy kedvvel csinálom, amilyen kedvvel és invencióval járnak a csoport tagjai is a foglalkozásokra.

Mivel városunk életének immár színfoltjává váltunk, számolnak velünk Vásárhely művészetpártoló életének palettáján, és nyilvános bemutatkozásunk is megtörtént a tavalyi év februárjában (kisebb jubileum!), mindig van új tagunk, s a kör holdudvara is szélesedik: más szakkörök, baráti- és olvasókörök tagjai kapcsolódnak hozzánk az „extrákon”, mikor kimozdulunk pénteki kultúrházi helyszínünkről, hogy templomokat, műemlékeket, kiállításokat, különleges épületeket vagy épp csak szép tájakat látogassunk.

Rendkívül érdekes feladat ezzel a korosztállyal együtt dolgozni. A lelkesedés, finom intelligencia, igaz érdeklődés és szerénység segít megteremteni az alkotó légkört. Megható látni, hogy az idősebbek hogy nyílnak meg, hogy bátorodnak fel, s vállalnak mind többen referátumot (hiszen itt nem tanári előadásról, hanem önképzőkörrel van szó!). A fegyelem, egyetértés, nyugalom és tolerancia uralja foglalkozásainkat, és a maximális szakmai légkör. A csoport tagjai nyitottak az újra, s ha lettek volna előítéleteik a művészet bizonyos modern, kortárs áramlataival kapcsolatban, készek e gátló tényezőket levetkezni. Kíváncsiak, derűsek és elégedettek, mindennek tudnak örülni, azaz valóságos jutalom mindez a velük foglalkozó tanárnak.

Németh Lászlóval (s jeles magyartanárommal, Láng Istvánnal) szólva: egy tanár feladata nem szükségszerűen az ismeretek tömegének átadása, ellenben a „megkínálás”: felmutatni, érzékeltetni a jónak mindazt a sokaságát, ami a tudás megszerzése révén várhat az emberre. Bármely életkorban.

Hódmezővásárhely, 2008. február 16.

Cserjés Katalin
(az Önképzőkör vezetője)

A Csoport nevében is köszönöm megtisztelő figyelmüket!

A 2007-BEN FELDOLGOZOTT MŰVÉSZETTÖRTÉNETI KORSZAKOK

1. „NAGY”-KÖZÉPKOR-I.: *ROMANIKA*

2. „NAGY”-KÖZÉPKOR-II.: *GÓTIKA*

Bevezető és előkészítő foglalkozások: KÉPELEMZÉSEK, MŰVÉSZETELMÉLET; tallózás a tárgyalandó korszak jeles művei, problémafelvető jelenségei közt

(A feldolgozott művészettörténeti korszakokban készült kiemelkedő alkotások elemzése; a megtekintett kiállításokhoz kapcsolódó felkészítő, elemző órák; módszertani bevezetés: a műalkotás létmódjáról; hogyan nézzünk a képekre; épületek, képek, szobrok „olvasása”; „a párbeszéd helyzetébe kerülni”)

1. Bevezetőnek szánt műértelmezések: A Kolozsvári testvérek *Sárkányölő Szent György* szobra; M. S. mester: *Vizitáció* (Dratsay Zsigmondné Eszter előadása)
2. Bibliai történetek megbeszélése az azokat ábrázoló képek feldolgozásán keresztül. Egyes bibliai jelenetek különböző korszakbeli megjelenítésének összehasonlítása.
3. Felkészülés a (modern; kortárs) kiállítások közös megtekintésére, majd a látottak megbeszélése. A csoport tagjai elemző módon számolnak be a kiállításokon látott művekről.
4. Ismerkedés a rézkarc, rézmetszet, fametszet, linóleum-metszet, üvegművesség alpműveleteivel; barátkozás a technikákkal (Ormos Zsuzsa szemléltető előadása).
5. Betekintés a képzőművészethez kapcsolódó irodalomba. A szakirodalom keresésének és feldolgozásának módszerei, könyvtározás; a tudományos munka alapelvei, módszertana.
6. Előadás a giccsről¹. Mi a „művészet”? Mi a „szép” s a „rút”? Szubjektivitás és objektivitás: a határok kijelölésének kísérlete (Spissák Lajos vetített képes előadása).

ROMANIKA (A „harcoló egyház” kora)
(11-12. sz.)

1. A romanika korának kronológiája; összevetések, párhuzamok az egyes földrajzi területek, társadalmi-gazdasági formációk, birodalmak között.²
2. A tudomány, az iskolák³, a vallás helyzete; a „nagy-középkor” művelődéstörténeti képének felvázolása. Szerzetesrendek
3. Írás és olvasás, a könyv helyzete a középkorban: a kódexekkel való ismerkedés; válogatás az első magyarországi kódexekből⁴. Magyar nyelvű kódexeinkről. Illumináció, miniatúrák, iniciálék. A *Biblia* illusztrálása.
4. Az ősmagyar mitológia, sámánhit, táltosok⁵. Nyelvünk finnugor rokonsága: nyelvészeti szempontok. Az antropológia nézőpontjai. A honfoglaló magyarság szóbeli kultúrája, költészete s e költészet nyomainak fellelése. Énekmondók; az (elvesztett?) magyar őseposz kérdése. A szájhagyományozó költészet továbbélése.
5. Nyelvemlékeink a kora-középkorból. A *Tihanyi apátság alapítólevele*; *Halotti beszéd és Könyörgés*; *Ómagyar Mária-siralom*. Képzőművészeti párhuzamok a szövegemlékekhez.
6. A román-kor építészetének jellemzői⁶. A román templom szimbolikus programja. A templom antropomorf vonásai. A keresztboltozat. Az *aacheni palotakápolna*; a *cluny-i bencés apátsági templom*; a *moissaci Saint-Pierre apátsági templom*.
7. A román-kor építészetének néhány hazai példája: *Ják, Lébény, Zsámbék, Bélapátfalva*; a *tihanyi apátság és a pécsi székesegyház attemploma, Ócsa*. A nemzetségi monostor fogalma^{7, 8}.
8. Valami egzotikum: a romanika egy különös szelete: a szicíliai normann építészet bemutatása.
9. A korszak zenei emlékei. A kódexek neumái. A gregorián zene: latin szöveggel énekelt, hangszeres kíséret nélküli egyszólamú dallamok.⁹
10. Még egy exkluzivitás: kitekintés a román-kor bútoraira¹⁰. Ridegség és a kényelem hiánya? Vagy éppen: kényes ízlés a vaskos várfalak közt?
11. Szobrászat és festészet a román-korban¹¹. Templomszobrok, konzolok, oszlopfők, szörnyek és autoportrék a román templomok falain (Ják). Freskófestészet, ornamentális elemek a templomfalakon. *Ádám és Éva földi élete*. A hildesheimi székesegyház *Bernward-kapuja* bronzból, domborművekkel.

GÓTIKA (A „diadalmas egyház” kora)
(13-14. sz.)

1. A gótika korának kronológiája¹²; milyen fontosabb időbeli csomópontokról kell tudnia annak, aki a gótika korával szándékszik foglalkozni¹³. Folyamatos vagy ugrásszerű átmenetet érzékelünk a két korszak között?
2. A gótika történeti háttere: mi mindenben változott a világ a román korhoz képest.
3. Irodalmi párhuzamok: Dante¹⁴, Petrarca, Boccaccio kora; Villon. A magyarországi írásbeliség és irodalom helyzete.
4. A gótika építészetének fő jellemzői¹⁵: a katedrális mint a Mennyei Jeruzsálem megképződése. A Földre szállt Paradicsom, Isten lakhelye.
5. Példák a gótika építészetéhez¹⁶: *Saint-Denis, Chartres, Reims, a párizsi Notre Dame, Amiens, Köln, Strassbourg katedrálisai*.
6. Szárnyasoltárok¹⁷: az oltármensára állított szekrény, a gótika kései fejleménye; a templom kicsinyített mása/templom a templomban. A *selmebányai Szent Katalin-templom*; a *garamszentbenedeki szárnyasoltár*; a *kassai dóm*, a *krakkói dóm* oltárai. Hubert és Jan van Eyck: *genti oltár*; Matthias Grünewald: *isenheimi oltár*.
7. A késő-középkori magyar festészet: Kolozsvári Tamás; a névtelenek; M. S. mester munkássága: *Vizitáció; Kálvária; Sírbatétel; Feltámadás*¹⁸.
8. Gótikus szobrok¹⁹: budavári szoborlelet a Várban, 1420-30; *Utolsó ítélet*, a kassai Szent Erzsébet-templomkapujának domborművű tünpanonja; a szobrok lassú elválása a háttérépítménytől.
9. Az internacionális gótika festészete; Eörsi Anna könyve (*Az internacionális gótika*) nyomán vizsgáltuk meg az országokon átívelő gótikus festészet, táblaképek és kódexfestmények motívumait²⁰.
10. *Szent László legendája* és ábrázolásai (falfestmények, legendárium, herma, kódex-festmények)²¹: Bögöz; Kakaslomnic; a *Képes Krónika* miniatúrái.
11. A katedrálisok ablakai²²: rózsablak, mérművesség. A templom fényszimbolikája. Kő- és fafaragók, ácsok, ötvösök: a gótika a kisművészetekben²³.

¹ Dr. Spissák Lajos: *A giccs*. A szerző előadását Power Point reprezentációval szemléltette, amelyet ötven, döntő többségében saját, felvételéből állított össze.

A giccs egzakt meghatározásával az előadó, miként a szakirodalom is, adós maradt, helyette számos ismervét, funkcióját és tulajdonságát sorolta fel. Kiemelten foglalkozott a kerti-törpe jelenséggel és a nanológia témakörével. Számos példa került elemzésre a képzőművészet, a fotográfia, a zene, az építészet és az irodalom területéről. Az előadás érintette a giccs kapcsolatát a film, a televízió és a bulvár világgal is. Közben számos környezetünkben megtört, vagy éppen féltő gonddal örzött, tárgyainkról készült fotó került bemutatásra.

Az előadás egyik kicsengése az volt, hogy talán könnyebb körvonalazni azt, hogy *mi nem giccs*.

² Ma úgy tartják, a 8. század végétől a 10. század elejéig virágzott Karoling művészet és a 10. század Ottó-kori művészete önálló korszak. E két periódus során következett be az elszakadás az antik építészettől s azoknak a sajátos formáknak a kialakítása, amelyekhez azután kapcsolódni lehetett. A romanika művészetének időhatárai országonként változnak. Alapvetően a 11-12 században érvényesült, de későbbi alkotásokkal is találkozunk. Általában a 12. századot tekinthetjük a virágkornak. A stílus valóban termékeny korszaka 1050–1150 közé tehető. Ez a korszak a „harcoló egyház” korszaka, a keresztény Európa már megszületett, de az egyházi és világi hatalmasságok állandó harcot vívtak az egyeduralomért (investitúraharc). 1054-ben véglegessé vált az egyházszakadás, ami meghatározta a román stílus földrajzi elterjedését. A normannok dél-itáliai és szicíliai uralma, a Nyugatrómai Birodalom terjeszkedése, a 12. századi kereszties háborúk mind befolyásolták a romanika elterjedését és stíluselemeinek kialakulását, ezért a romanika rendkívül gazdag helyi stílusokban és egyedi formákban. A „román kori művészet” fogalmán 1824-ben Caumont francia művészettörténész, meghonosítója Nyugat-Európa érett középkori művészetet értette. A kifejezés utal az antik-római hagyományok és a betörő „barbárok” tradícióinak összeolvadására, s a törekvéseire, hogy az ókori római művészethez kapcsolódják. (Dr. Bagi Mária összeállítása)

³ A középkori oktatásnak három szintje volt. A tanulás az alapiskolákban kezdődött, melyek a templomok és kolostorok mellett működtek. A tanulás nyelve a latin volt már alapfokon is. A Biblia, a szentek élete, a vallásismeret volt a legfőbb tananyag. Ezt követte az írás, számolás, ének, imádság és természetrajz alapjainak elsajátítása. A középkor kezdetén csak a papi pályára készülők tanulták meg az írást és az olvasást. Az elemi szintű tudás megszerzése után foghattak hozzá a magasabb szintű iskolák elvégzéséhez. Ez az „artes septes liberales”, vagyis a „hét szabad művészet” tudományát foglalta magában (trivium; quadrivium). (Vargáné Lugosi Mariann munkájából)

⁴ A **kódex** szó jelentése: kéziratos, többnyire képekkel, iniciálékkal díszített régi könyv. Az **iniciálé** nagyobb, díszesebb (sokszor festett) kezdőbetű a középkori kéziratokon és a dísznyomtatványokon.

A középkori kódexeknek két fajtája létezett:

- kollektív kódextulajdon, egy **vallási közösség** közös használatára rendelt könyvek összessége,
- **magánhasználatra** megrendelt kódexek (a megrendelő lehetett világi vagy egyházi személy is)

A középkori kódexek anyagai és az elkészítésük technikája:

1. **Pergamen**: a kézműves pergamenkészítő állati irhából finom fehér anyagot hozott létre, amely aztán alkalmas volt arra, hogy kódexlappá váljon.
2. **Papirusz**: a törékeny, egyiptomi nádból készült anyag használatban maradt a 7-8 századig. A papirusz készítése olcsó, könyvformában összetörik, így tekeresként maradt fenn. A papirusztekercesek 40 métert is elérhettek, de általában 8-10 métereseek voltak.
3. A **papírból** készült könyvek első és utolsó oldalai pergamenből készültek. A papír kínai találmánya a 2. században fedezték fel. Az 1450-es években a nyomtatás feltalálásával végleg olcsóvá vált. A középkori papírt lenrongyból állították elő.
4. Az oldalak **vonala** az írás egyenes vonalvezetésének érdekében történt. Minél fontosabb kódexről volt szó, annál szabályosabban és határozottabban vonalazták meg lapjait. Bonyolult vonalazások labirintusait tartalmazzák a gyönyörű kódexek.
5. A kódexek készítésére vagy **tollat**, vagy **tintát** használtak. A legjobb tollaknak a lúd vagy a hattyú legkülső kb. öt evezőtolla bizonyult. A 12. századig a széntintát használták, ezt követően a gubacsintát alkalmazása vált jellemzővé.
6. Az **aranyozás** vagy aranylemezzel vagy aranyporral történt.

Az első **magyar** tárgyú, de nem teljesen magyar nyelven írott könyvünk a **Pray-kódex**, amely a 12. század végén a boldovai bencés kolostorban készült. Jelenleg az Országos Széchényi Könyvtárban van. Benne maradt fenn a legrégebb magyar nyelvemlékünk, a Halotti beszéd és Könyörgés. Nevét onnan kapta, hogy Pray György jezsuita szerzetes már 1770-ben hivatkozott rá. Műfaját tekintve sacramentárium (könyörgésgyűjtemény).

Az első, teljes egészében magyar nyelven írott könyv az 1440-es évekből való **Jókai-kódex**, amely Assissi Szent Ferenc életéről való írást tartalmaz. (Kovács Andrea összeállítása)

⁵ Az **ősi magyar mitológia** kutatása csak a nemzetté válás korszakában, a 19. században lendült fel (Bakay Kornél, Solymossy S., Róheim Géza, Sebestyén Gyula). Ipolyi Arnold mese- és mondagyűjteménye akadémiai díjat kap. A csodaszarvas-mítosz, a „vezető állat” belső-ázsiai eredetünket támasztja alá. A mesék archetípusai megtalálhatók azon népek mítoszaiban, akikkel hosszú századokon át éltünk együtt. (A turulmadár csak az Árpád-család totemállata.) A sámándob, a révülés, a viláfgfa, az alsó- és felsővilág mind gazdagon megmutatkozik ősi meséinkben. (Dratsay Zsigmondné összeállítása)

⁶ A román-kor építészetének jellemzői

A román stílusú építészet a római hagyományokat átörökítő korai keresztény és Karoling építészetből alakult ki. A stílus római eredetére utaló nevét a XIX. század elején kapta. A stílus szülőhazája a mai Franciaország és Németország területe, innen terjedt tovább a XI. században Nyugat-, és Közép-Európa egész területére, Angliára, és Írországra, Itáliába, Skandináviába, keleten Magyarországra és Lengyelországra.

Fő feladatának a kereszténytemplomok építését tekintette. A templom volt a legfontosabb művészi feladat, szobrászat, festészet és kézművesség minden erejét ennek díszítésére fordította. A különféle templomok méretét és alaprajzi elrendezését rendeltetésük szabja meg. A templomok fő részei az előcsarnok, a hosszház, a keresztház, és a kórus, vagy szentély, továbbá a sekrestye. A szentély az oltár helye. A

kolostorok közvetlenül kapcsolódnak a templomuk oldalához. Helyiségei a négyszögű kertes udvart körülvevő oszlopos-árkádós folyosóból, a kerengőből nyílnak.

A román-kori építészet stílusjegyei a legigényesebb és legkiforrottabb alkotásain, a templomokon ismerhetők fel legtisztábban.

A román-kor építészetére jellemző:

- boltozatok hangsúlyos alkalmazása (dongaboltozat, keresztboltozat, hevederes dongaboltozat, kupola)
- közepes méretű épületek
- nagy falfületek
- szűk ablaknyílások (félköríves záródásúak)
- támpillérek
- díszítő jellegű, szimbolikus jelentéssel bíró szobrászati alkotások
- freskók

A romanika változatos formában jelenik meg, fejlődik. Jellemzője, hogy országonként más-más jellemzőit lehet kiemelni a több azonosság mellett. Az építészet döntően a templomépítészetéről szól, a korai keresztény bazilika típusát fejlesztik tovább. Franciaországban gyakori az apszist övező szentélykörüljáró, és az ebből sugarasan nyíló, rendszerint félkörös kápolnák sora, koszorúja (kápolnakoszorú).

Építőanyagok túlnyomó részben kemény, de jól faragható mész, és homokkő. A boltozatok kőből, néha a kőbordák között téglából épültek. A teherhordó szerkezeteinek alakulását a térlefedések módja szabta meg. A boltozatok jelentős súlya és oldalnyomása az alátámasztó szerkezetek, falak, pillérek, oszlopok keresztmetszetének növekedéséhez vezetett, emiatt az épületek tömörek és viszonylag rosszul megvilágítottak voltak. (Brenda Péterné dr. összeállítása)

⁷ A premontreiek ősi fészke a zsámbéki monostor, ma templomrom. A rend megalapítása egy német származású nemesember, Szent Norbert nevéhez fűződik, aki a halál torkából menekülve Istennek ajánlotta hátralévő életét. A rend anyakolostora Észak-Franciaországban áll, egy hatalmas tiszáson, valahol Laon és Reims között. Lakhelyüknek a szerzetesek a Premontre nevet adták (jelentése: Pratum monstratum, azaz „megmutatott rét”, utalva arra, hogy a rend alapítója egy álomban látta meg a tiszást). A zsámbéki monostorról biztosan tudjuk, hogy 1234-ben már létezett. Alapítói egy francia lovag, Aynard leszármazottai voltak (Egyed és Smaragd ispánok), kiknek birtokjogait IV. Béla erősítette meg. A 12-13. században alapított premontrei kolostorok közül az egyik legimpozánsabb a romjaiban is lenyűgöző zsámbéki templom. A török és tatár hordák pusztítása után a kegyelemdőfést a természet adta meg a templomnak: az 1763-as földrengés. A lakosság a nagyobb köveket széthordta, s a műemlék helyreállításához 1889-ben kezdtek csak hozzá. 1933-ban a Lehel téri Szent Margit templomot is a zsámbéki mintájára építették. (Szabó Antónia Jusztina összeállítása)

⁸ A vizsolyi református templom három nagyobb téregységre – toronyra, hajóra, szentélyre – oszlik. A templom már említett három téregysége lényegében két periódusban épült. A jelenlegi háromszatú szentély épült először, mint teljes templom. A terület betelepüléséből és az épület formai kialakításából következően a 12. század legvégén kezdhették építeni, de 1220-ban már állnia kellett, mert abban az évben „Igyházasvisl”-t említenek az oklevelek. Itt őrzik a Károlyi Gáspár prédikátor által fordított 1590-es *Biblia* egy példányát. (Szabó Antónia Jusztina összeállítása)

⁹ Gregorián ének: egyszólamú, kíséret nélküli liturgikus dallamkincs, a katolikus egyház hivatalos zenéje. Kisázsiai és más népzenei hagyományokat őriz. E dallamokat I. Gergely pápa idején gyűjtötték össze (590-604). Formai szempontból a gregorián két részre osztható: énekbeszéd és ékítményes melódia. Hangjegyzés szempontjából részben a bizánci eredetű emlékeztető jeleket, a neumákat; részben a görögök betűírását fejleszti tovább. A neumák nem egyenlők a mai hangjegyekkel. Sohasem fejeznek ki időtartamot, sem hangmagasságot, csupán a dallam vonalát rajzolják ki. (Ihász Istvánné összeállítása)

¹⁰ A román-kor bútorai

A középkorban minden háziesszékelt és felszerelést még a bútort is a birtokon vagy a parasztudvarban házilag állították elő. Nincs még elég jó képességű kézműves, ezért kezdetlegesen a tárgyak, bár a célnak megfelelnek.

A létrejövő művészet nem „szabad”, névtelen a munkás is. Munkáját szigorú hagyományok kötik. Minden és mindenki az egyház céljait szolgálja.

A középkori lakásról, bútorról a várkastélyokban fennmaradt berendezés és a templomi bútorok adnak támpontot. A családok nagy része még lakótornyokban lakott.

A kibontakozó városi életet szerény lakások jellemzik. A szobák szűkek, homályosak, a bútorzat durva, kezdetleges. A színek ríktóak. A bútorformákat a ládákon és az egyházi stallumokon át ismerhetjük meg. A durva pallókból épített szekrényeket kovácsoltvas pántok és veretek fogták össze. A kárpitozást még egyáltalán nem ismerik.

A középkor univerzális bútor a láda, mely fekvőhely, ülőbútor és utazóbörönd szerepét is betölti. Fogantyúkat szereltek rá, így a kincs szállítására is alkalmas volt.

E ládatípus máig fennmaradt példája a népi „szuszék”. A láda sokféle formaváltozatban fejlődik tovább, az agyonvasalt módozatából lett a páncélszekrény. A vaspánttal megerősített ládat, amikor a végére állították, szekrény lett belőle.

Ülésre a falak mentén húzódó padka vagy ládák szolgáltak, csak előkelő családfőnek járt önálló szék, ahol a támla magassága jelezte a rangot. A szék elé lábzsámolyt készítettek, hogy a láb ne fázzon. A székek lába már esztergályozott volt.

Az ágyakat az esztergályozott lábakra épített fekvőkeret és alacsony rács jellemezte, a hideg ellen védekezésül a mennyezetgerendákra függőnyöt szereltek fel.

Az asztalok nagyon egyszerűek voltak: két bak levehető asztallappal. Csak étkezés alkalmával állították fel, földig erősen leterítették. Napközben szétszedték, félreállították.

A románkori művészetforma és színvilág a bizánci és barbár, majd keleti hatásokból származtak. (Szabó Antónia Jusztina összeállítása)

¹¹ A román kori szobrászat szoros kapcsolatban állt az építészettel. A szobrászat nyelvén ugyanazt hirdette a középkor emberének, amit az épület architektúrájával. Témája az egyház és a vallás tanítása. Kőbe faragott biblia, melyben fontosnak tartották, hogy a szimbolikus tartalmú formákat és jeleneteket az írástudatlan emberek is megértsék, olvasni tudják a jeleneteket. A szobrászati alkotások az épület hangsúlyos részein kaptak helyet: kapubületekben, a kapu fölötti timpanonban, oszlopfőkön, párkányokon stb. Az elbeszélő jellegű

figurális szobrászat mellett jelentős szerepe volt a geometrikus és növényi elemekből alkotott díszítőfaragásnak, de motívumai között szerepelnek még a régi pogány hitvilág totemállatai is. Ott bujkálnak ezek a titokzatos ősi alakok a növényi indák között, ekkor már keresztény szimbólumokká alakulva és a hagyományt őrizve. Az alakok az épületrészlet befoglaló formájához igazodva hol zömök, vaskos, hol pedig furcsán csavarodott megjelenésűek. A szobrász célja nem a természethűség elérése, hanem az építészeti kerethez alkalmazkodó kompozíció megtervezése és az eszmei tartalom kifejezése volt. Hozzá sem fogott a munkához addig, amíg meg nem ismerte a megrendelt szobor helyét.

A román stílusú épületszobrok általában merev tartású, zömök, elnagyolt, leegyszerűsített formák, melyeken a ruharedők nem követik a test vonalát. Az arcok érzelmentesek, a szobrok kidolgozása részlethiányos, de mégis kifejezőek. Az egyetemes művészettörténet talán legszebb példáját találjuk a francia chartres-i székesegyház hármaskapuzatán, melynek ornamentikája, jelképes alakjai és elbeszélő figurális ábrázolásai az egész középkori világképet együtt szemléltetik. A magyarországi román stílusú szobrászat kiemelkedő emlékei közé sorolható a jáki templom kapuépítménye és minden faragványa, a pécsi székesegyház szobordíszei, közülük is a Sámson történetét elmesélő jelenet. Székesfehérváron látható Szent István királyunk szarkofágja, Kalocsáról származik egy vörösmárvány királyfej, amely már sokkal közelebb áll a valósághoz, mint a szimbólumhoz.

A román stílusú festészet színvonala elmaradt a szobrászaté mögött. Kevés megmaradt monumentális emléke erős bizánci hatásra vall. A falfestmények a szobrászathoz hasonlóan a bibliai történetek illusztrálásával az egyház tanításait szolgálták. A képek többnyire Krisztus életéből vett jeleneteket mutatnak be, az alapvető téma a Maiestas Domini ábrázolása. A könyvfestést, a miniaturát jóval több emlék képviseli. A kézzel írt kódexek szövegét és a történeteket illusztráló miniaturákat a kolostorokban élő szerzetesek készítették. A kódexek lapjain aránytalanul nagy helyet foglalnak el a gazdagon díszített kezdőbetűk – az iniciálék- és a szöveget keretező szegélydíszek. A miniaturafestők fő törekvése az érthetőség és a dekorativitás volt. A román stílusú festészetben a szín szimbólikus jelentéssel bírt. (Ormos Zsuzsa összeállítása)

¹² A gótika korának kronológiája

A gótikus stílus elnevezés a reneszánsz korából származik, mint a csúcsíves stílus elítélő értékelése. A reneszánsz ember felfogása szerint az antik művészet aranykorát a középkor *barbár*, a gótoktól eredő torz művészete követte. Valójában azonban a gótok és a gótikus stílus között nincs összefüggés.

A gótikus építészeti a francia királyok központi tartományának, a Párizst körülvevő Île-de-France, majd a szomszédos Champagne és Pikardia városaiban született meg a 12. század közepétől meginduló nagy székesegyházak építésével.

Angliában a gótika a 12. század második felében jelenik meg, és a 16. század közepéig tart.

Itáliában a helyi adottságoktól és hagyományoktól, így főként az antik római építészettől idegen gótika nehezen honosodott meg. Részben a ciszterciek, majd a kolduló rendek, ferencesek és domonkosok építkezései révén a 13. század folyamán terjedt el, jobbra Észak-Itáliában és a francia Anjouk nápolyi királyságában, majd a 15. század derekáig marad uralkodó, megőrizve a helyi sajátosságokat.

Németországban a gótika a 13. század közepétől kezdve terjedt el, és a 16. század elejéig virágzik. A helyi sajátosságok mellett megkülönböztethetők erősen eltérő stílusváltozatai is, amelyek az egyes országokban és tájegységeiken eltérő mértékben jutnak érvényre. Ezek:

- a francia katedrális gótika (1140–1350);
- a ciszterci és kolduló rendi építészeti (1200–1400) és
- a polgári gótikus építészeti (1350–1550).

Magyarországon a gótika a 13. század második felében kezd meghonosodni, és a 16. század elejéig érvényesül. Virágkora Nagy Lajos és Zsigmond uralkodására, késő virágzása Mátyás és II. Ulászló korára esik. (Dr. Bagi Mária összeállítása)

¹³ A gótika történelmi/művelődéstörténeti háttéréből: Az investitúra harc hosszú századai alatt a középkor embere mind kiszolgáltatottabbá vált. Harcok áldozatai. Nagy járványok, pestis. Felkelések, önkínzó szekták (flagellánsok, katarok). A fentiek mellett és fölött ott világolt a örökkévalóság túlvilági fénye, a valószínűtlen káprázat. Erelyetisztelet. Kiátkozások, kiközösítések. Zarándoklatok, kereszties háborúk. (Vargáné Lugosi Mariann munkájából)

¹⁴ Dante Alighieri *Színjátékát* a kortársak lexikonnak, de legalábbis kézikönyvnek tekintették. A világirodalom legnagyobb eposzaihoz fogható ez a mesterien szerkesztett, terzinaival, toszkánai olaszszággal lenyűgöző nagy mű, mely kárhozatra ítélte a simóniákus papok lelkét. A „Divina” (isteni) jelzöt az utókor csodálata illesztette hozzá. Létünk értelmezéséhez útravaló. (Dratsay Zsigmondné gondolatai)

¹⁵ A gótika építészetének jellemzői

A gótika a román stílust felváltó nagy európai kor-stílus. A gótika Franciaországban született a XII. század közepén és innen terjedt el egész Európába, meghatározva az elkövetkezendő 350 év építészetét. A stílus jellemzője az erős vertikális (felfelé törekvés), a korábbiaknál könnyedebb épületszerkezetek, színes üveggel kitöltött ablakok, amelyen át a napfény beárad a templom belső terébe.

A gótikus építészeti legfontosabb ismertetőjegyei:

- a csúcsív
- bordás boltozat
- támvékek

Ezek a jellemzők külön-külön már a román-kori épületeken is megjelentek, de az új stílus legfontosabb ismertetőjegye e három elem együttes előfordulása.

A gótikában a félkörívet felváltja a csúcsív, így a súlyos falszerkezetek könnyebbé válnak. A csúcsív ugyanis a boltozat terheit meredekebben vezeti le, kisebb az oldalnyomása. Ennek köszönhetően karcsúbbak lehetnek a terhet hordó oszlopok, pillérek. Így sok terhet hordó falszerkezet szükségtelenné válik, oda nagyobb ablakokat lehet beépíteni, tehát az épület világosabb lesz. Kívülről gyakran támpillérek támasztják a falakat, amin néha fiatornyok is ülnek. Az ablakokon megjelenik a köcsipke, más néven mérmű.

A XIII. század második felétől az egyes Európai országok elszakadtak a francia mintától, mindegyik vidék a saját adottságainak megfelelő, eredeti változattal gazdagította a gótikus művészetet anélkül, hogy megváltoztatta volna annak alapvető vonásait. Ez a gótika regionális változatainak termékeny korszaka. (Brenda Péterné dr. összeállítása)

¹⁶A gótikus építészeti alkotások közül elsősorban az egyházi épületekkel foglalkoztunk.

A chartresi székesegyház kiforrott tér- és tömegalakításával mintaképe lett a későbbi székesegyházaknak. A párizsi Notre-Dame, az amiensi, a reimsi székesegyházak más-más okból kiemelkedő épületek, melyek építésénél a stílust továbbfejlesztették. Más országokban egyes helyi sajátosságok alkalmazásával (Németország, Anglia, Spanyolország) a francia gótikát vették át, míg Itáliában csak az elemeit. Mindezeket a hasonlóságokat és különbségeket megfigyeltük többek között a kölni, az ulmi székesegyházak, a Canterbury Székesegyház a Westminster-apátság, a firezei Dóm tanulmányozása során. A velencei Doge-palotával, mint a gótikus világi építészet egyik legjellemzőbb példájával foglalkoztunk.

Mindegyik épület valamilyen szempontból „leg”. Egy kicsit bővebben a számomra legcsodálatosabból, a reimsi Notre-Dame székesegyházról írok, amely mind belső terével, mind külsejével a francia gótika legharmonikusabb alkotása. A francia királyok hatalmas (140 m hosszú, 30 m széles, 38 m belmagasságú) koronázó temploma 1211-től a 14. század közepéig épült. Nyugati tornyait 1427-ben fejezték be. Chartres alaprajzát és felépítését fejleszté tovább. (A szélességhez mérten magasabb a főhajó, módosultak a részletek, így: megszűnt a rejtett támváltás, a pillérek egyformák és sudárabbak). Az oszlopok sora perspektivikus átfedésben vizuálisan térfallá zárul, ezzel is kifejezve, hogy a gótika az érzelmekre hat, szemben a román stílus érelemre hatni kívánó szándékával. A gótika dinamizmusát példázzák a kettős támvégek, melyek a tartás „mozdulatát” jelenítik meg. A főhomlokzatra is a mozgás lendülete jellemző, a párkányok vízszintes vonalát mindenütt átvezeti valamilyen függélyes elem: kapuk, szoborfülkék sorozata. A formálást nem kizárólag a díszítő szándék gazdagítja, fellazítja a határokat, organikus kapcsolatot teremt a tömeg és a külső között. (Dr. Bagi Mária összeállítása)

¹⁷ A 15. század közepétől hatalmasan kibontakozó szárnyasoltár-művészet a városok ábrázoló művészetének legjellegzetesebb megnyilatkozásai, amelyek egyesítik magukban a későgótika szinte minden művészi ágát. Épülettől független, de abba szervesen beilleszkedő, annak elemeit finoman kihasználó alkotások. Felszívják magukba a 14. században erőteljesen meginduló önálló szobrászat és táblakép-festészet eredményeit. Kompozíciós rendszerük a gótikus asztalos művészet pazarul kialakított keretei között fejlődik ki. A szárnyasoltárok festett, aranyozott szobrai, tájképekbe simuló domborművei és festményei a történeti forrásoknál is meggyőzőbb hitelességgel és páratlan változatossággal jelenítik meg a polgári élet úgyszólván valamennyi rezdülését. Ez a művészet valóban a városokban gyökerezik. Virágzása középkori peremvárosainkkal együtt bontakozott ki. Elszakíthatatlan szálak fűzték annak szervezetéhez, de különösen a céhrendszerhez. A falfestészettel és miniatúrával szemben művészete elsősorban a szomszédos országoknak azokhoz a városaihoz kapcsolódik, amelyekhez a kereskedelem, az ipar, az utak és a városi szervezet szálai kötik. Az új építészet sima, komor kötegpillérei vagy oszlopai, falai nem voltak alkalmasak szobrászati dísz elhelyezésére. Ezek helyett, sőt mintegy ellentétül, minden ragyogás, művészi dísz a szárnyasoltárokon jelenik meg, és személyesebb kultuszt fejez ki, mint a templomépítkezések személytelen hozzájárulásai. Ezeket az oltárokat gazdagabb polgárok alapították, tartották karban, javadalmazták papjait és miséztettek előttük. (Dr. Lenkei Edit összeállítása)

¹⁸ M. S. mester gyönyörű oltárát Selmecebánya (a középkori Hont megye) gazdag polgárai igényelték. M.S. mester 1500-ban, a Szentévkor járt Itáliában, és megismerte Mantegna képeit. Drámaian felfokozott egyénisége a passiótörténet expresszív kifejezőjévé tette. Stílusa későgótikus. Mintaképei a német nagymesterek (Dürer, Lucas Cranach). Veit Stoss (Krakkó), de Lőcse, Kassa fafaragói is hatottak rá. Mohács előtt vagyunk; a nemzeti katalizma után sokáig nincs magyar képzőművészet. M.S. mester képei közül is csak keveset találtak meg. Négy híres passióképének Jézusa minden festményen más orcát visel. (Dratsay Zsigmondné összeállítása)

¹⁹ Gótikus szobrok

Ahogy az építészet szervesen alakult át a románból a gótikába, a szobrászat is ezt az utat követte. Az építészethez szorosan kapcsolódó díszítőszobrászat szerepe a gótikus stílus időszakában egyre jelentősebbé vált. Az építészetben a dómok falai karcsúvá, égetőrévé, könnyeddé váltak, amelyek már derűs szépségű dísz kívántak, olyan szoboralakokat, amelyek már földi emberek módjára mozognak. Az alakok merevsége fokozatosan felengedett, kilendültek egyenes tartásukból, testük gerince „S” vonalban enyhén meghajlott. A test lendületével együtt megmozdult, duzzadt és hullámzott a ruhák redőzete, amely engedni láttatni a test vonalát. A figurák kecsesek, ajkukon gyakran mosoly látszik. Nagyon szép példa erre a reimsi székesegyház kapubülsőjének szobrai, amely Jézus születésének és gyermekkorának eseményeit jelképezik. A szobrok egy társasági beszélgetés illúzióját keltve lépnek ki az oszlopok elé, talpazaton állva, fejük fölött baldahinnal. Kedélyesen egymás felé fordulnak, gesztikulálnak, mosolyognak, hiszen egy örömteli esemény részesei. Az amiens-i székesegyház „Aranyos Szüze” már boldog anyaként –bár még ott a korona a fején- gyöngéd mosollyal tekint gyermekére és az vissza rá. A „szép stílus” Madonna szobrai is a nőiesség jelképévé váltak.

A világi tárgyú, földi személyeket ábrázoló szobrok jó része is a dómokban kapott helyet. A naumburgi székesegyház építését anyagilag segítő donátor házaspár életnagyságú szobrai – Ekkehard és Uta – tökéletesen illeszkednek az épületszerkezethez. Tartásuk méltóságos, ruháik a korra jellemzőek. Karakteres alakok, de nem portrék. Ekkehard az eszményi lovag, Uta a női báj megtestesítője.

A gótikában születnek meg a középkori művészet lovas szobrai is. A természet megfigyelésének és a játékos, dekoratív könnyedségnek különös ötvözete a Kolozsvári testvérek Sárkányölő Szent György szobra. A gótikusan részletezett ifjú karcsú alakja, a sárkány, a ficánkoló ló, mind részese a küzdelemnek. Az alkotás részletgazdag, de az alkotók nem rendelik alá az összhatásnak. A művet a kompozíciója és az ágaskodó paripa megformálása a reneszánsz szobrászat előfutárává avatja.

A budai királyi vár 1974-ben történő ásatásakor hatvan szobrot és szobortöredéket találtak a romok alatt, melyek valószínűleg az 1420-as években készültek. A szobrok egyik csoportja világi, a másik bibliai alakokat ábrázol. A Zsigmond király kőfaragó műhelyében készült, valószínűleg törekvő szobrok a kor jellegzetes karaktereit elevenítik meg. A szobrokat festették, így a festés maradványaiból a ruhák színére is következtethetünk. (Ormos Zsuzsa összeállítása)

²⁰ Az internacionális gótika egységes európai művészeti formanyelv. (A 19. sz. végén figyeltek fel rá először a kutatók, és csak néhány évtizede ismerik el önálló művészettörténeti jelentőségét.)

Jellemzői: megnyújtott alakok, fogékonyság az emberi érzelmek és a természet iránt, lírai hangulatot árasztó gyengéd, lágy formaképzés, díszes vonalvezetés, ritmikus mozgás, tüzes, élénk színek. Ez az irányzat 1400 után Európa-szerte az uralkodói udvarok kifinomult ízlésvilágát, karcsú, gótikus formáit örizte meg az elvilágiasuló reneszánsz kultúrában.

Legnagyobb művészei – különösen Franciaországban és Csehországban – felhasználták, sőt továbbfejlesztették az előző generáció újításait is. A két látszólag ellentétes ábrázolási mód keveredéséből csodálatra méltó szintézis alakult ki. Természetesen a helyi hagyományoktól, a megrendelés körülményeitől erősen függött, hogy hol melyik tendencia és milyen arányban érvényesült erőteljesebben. Egyes területeken, pl. Kölnben vagy Angliában az internacionális stílus szervesen belesimult a helyi gótikus hagyományokba.

Az egyik fő képviselője Pisanello (kb. 1395-1544.) A *Hercegisasszony az Este-házból* c. portréja a korai quattrocento egyik legszebb női arcképe. (Imolya Sándorné összeállítása)

²¹ Szent László legendája és ábrázolásai

Hazánkban a gótika már a 13. század második felében „lehatolt” a falvakig. Az egyhajós, egyenes, majd sokszögzáródású szentéllyel ellátott templomok alapjában véve megőrzik románkori szerkezetüket, de nagyobbak, díszesebbek lesznek. A háromrészes, szentélyből, hajóból, toronyból álló épület arányai kellemesek, néha szinte zenei finomságúak.

A falusi templomok igazi díszé a 13. század végétől a falkép, amely gyakran az egész belsőt beborítja. A hagyományos, Krisztus életét és dicsőségét bemutató sorozatok mellett, különösen kedvelté váltak a szentek, kiváltképp a magyar szentek ábrázolásai. Így festik a lovagkirály, László legendáját a falakra. Az ábrázolt jelenetek nagyon hasonlítanak egymásra, mert a király legendájából ugyanazokat a főbb részeket örökítették meg: a kunok elleni harcot, a magyar leányt elrabló kun vezér üldözését, a király és a kun vezér harcát és a leány kiszabadítását, a király imájának hatására meghasadó sziklát és a sziklából fakadó forrást.

Kiemelkedően szép példái ennek a kakaslovnici, a gelencei, a székelyderzsi és a bögözi plébániatemplom freskói.

A festményekre a síkszerű ábrázolás jellemző, az egyszerű háttérben csak jelzésszerű formák láthatók, az erős kontúrok a kifejezés legfőbb hordozói. A történetek jelenetei frízszerű kompozícióban követik egymást.

A gazdagon díszített kódex - az Anjou legendárium – mely károly Róbert kisebbik fia számára készült, szintén feldolgozza Szent László legendáját. A képeskönyv a 14. századi miniaturafestészet egyik legszebb darabja. A falfestményekkel szoros kapcsolatot mutató kis képek kortörténeti, irodalmi, ikonográfiai igényűek.

Ötvösművészetünk talán legszebb darabja a Győrben található Szent László herma. A fejereketartóban a király koponyacsontját őrzik. A portré valószínűleg III. Béla király hiteles arcmása, ugyanis a kor szokása szerint a hermét a megrendelő uralkodó képmására kellett elkészíteni. A szimmetrikus kompozíciójú szobor nemes vonása nyugalmas áraszt. Tekintete a végtelen felé tart, elnéz felettünk. A herma egyik kutatója ezt írja: „Tekintete, kifejezése örökké emlékeztet annak, aki látta.” A fejen csak a két szemgolyó ezüst, a fej és a haj tömege arany. A mellrész sodrottomanó technikával készült. (Ormos Zsuzsa összeállítása)

²² A katedrálisok ablakai

Már a korai középkorban is kísérleteztek színes üveglablakok készítésével. Az olvasztott üveghez különféle vegyi anyagokat /pl. fémoxidokat/ keverték, majd a színes üvegdarabokból mozaikszerűen összeállított szőnyeghatású, geometrikus mintázatú kompozíciókat hoztak létre. A szőnyegszerű díszítés később egyre inkább háttérbe szorult, és helyét a figurális, alakos ábrázolás foglalta el.

Az üvegfestészet virágkora a 13-14. század. A templomok belsejét ekkor már nem falfestmények, hanem a bibliai történeteket megjelenítő hatalmas üveglablakok uralták. A teherhordó szerep alól mentesülő falak már csak a tér lezárására szolgáltak, a felületükbe épített ablakok méretét nem korlátozták statikai tényezők. A gótikus épületek már szinte csak tartóvázból és ablakokból álltak, a rajtuk átszűrődő fény elvarázsolta a templomba lépőket, akik a szín és a fény egységében Isten megtestesülését és a hit erejét látták.

Az üveglemezek anyaga és az ólomkeretek erőteljes vonala megkötötte az ábrázolás lehetőségeit. Így az üvegfestészetre jellemző a térhatás nélküli síkkompozíció, a finom részletek üvegtartalmú festőanyaggal történő rajzolása, a merevítővasak kompozíciós szerepe. Legjellemzőbb színek a vörös és a kék, majd a fehér, a bíbor, a sárga és a zöld.

A templomi üveglablakok királyok, főurak, egyházi méltóságok vagy kézművescéhek ajándékai voltak. A kitüntetett helyekre –a nagy rózsablakokra, a hozzájuk tartozó lándzsaablakokra, az apszis ablakosóra- a legelőkelőbb családok adományai kerültek.

A legszebb emlékek Chartres üveglablakai, itt a 186 üvegfestményből 152 maradt ránk. Ezeken az ablakokon a geometrikus és növényi elemeken túl elsősorban legendák, ó-és újszövetségi jelenetek láthatók. Eredeti és szép példa még a párizsi Sainte-Chapelle vagy Rouen, Strassburg és York katedrálisainak ablakai. (Ormos Zsuzsa összeállítása)

²³ Nemcsak a monumentális, hanem a kisművészetek központja is Párizs lett. Építészek, kőfaragók, kőművesek, ácsok, falfaragók, szobrászok, ötvösök, festők működtek a páholyokban és a céhekben. A vallásos művek mellett a 14. században használati tárgyakat is készítettek: tükör, fésű, dobozka, elefántcsont jegyzetfüzet-borító, díszítő domborművekkel, faragványokkal. A szövött kárpit központja szintén Párizs volt eleinte, később Brüsszel is mellé emelkedett rangban. (Nádai Márta gyűjtése)

Kiállítások

január	Simon Miklós festményeiből rendezett kiállítás /Tornyai János Múzeum IX. Vásárhelyi Kerámia Szimpózium <i>VÍZ</i> című kiállítása / Alföldi Galéria
február	Eifert János fotóművész <i>NEGYVEN ÉV</i> című gyűjteményes kiállítása / Alföldi Galéria <i>Tanyavilág 2006</i> című fotókiállítás / Alföldi Galéria Szentí Tibor író, néprajzkutató vezetésével Gránitz Miklós <i>A magyar történelem nagymúltú templomai</i> című fotó-kiállítása / Alföldi Galéria Losonczy Lilla tárlata / Alföldi Galéria
március	Van Gogh-kiállítás Budapest / Szépművészeti Múzeum <i>Esterházy kincsek</i> ; Az Iparművészeti Múzeum gyűjteményeiből / Iparművészeti Múzeum Tyll Aran szoborkiállítása / Alföldi Galéria Dudás Gyula erdélyi festőművész tárlata / Alföldi Galéria Dehény Lajos festőművész tárlata /Tornyai János Múzeum
április	König Róbert „ <i>Omnis Nobilitas ab Equo</i> ” című kiállítása / Alföldi Galéria; Lelkes István festőművész vezetésével <i>Tavaszi Tárlat</i> / Tornyai János Múzeum
május	Az Alföldi Galéria állandó kiállításának többszöri tematikus megtekintése feladatmegoldásokkal Látogatás a Vásárhelyi Levéltárban
június	Kogart Gyűjtemény: <i>A művészet arca, a művészek arca</i> című kiállítás / Orosháza Vallauris – Hódmezővásárhely, Kerámiaünnep / Alföldi Galéria (feladatmegoldásokkal)
július	Tagtársunk, Spissák Lajos: „ <i>Idő érlelte szépség</i> ” című fotókiállítása / Szeged
szeptember	A Mártélyi Képzőművészeti Szabadiskola tárlata / Tornyai János Múzeum <i>Rejtett szépségek</i> / Móra Ferenc Múzeum F. Goya 80 rézkarcból álló nevezetes <i>Caprichos</i> -sorozata és Kondor Béla műveinek kiállítása / REÖK
október	Tóth Menyhért festőművész és Tóth Ernő festő és fafaragó tárlata /Tornyai János Múzeum az 54. <i>Vásárhelyi Őszi Tárlat</i> többszöri megtekintése, egyik alkalommal Dömötör János nyugalmazott múzeumigazgató vezetésével
december	<i>X. Vásárhelyi Kerámia Szimpózium</i> / Alföldi Galéria Fülöp Erzsébet festőművész és Mihály Árpád szobrászművész kiállítása / Alföldi Galéria <i>Hódmezővásárhelyi céhemlékek</i> kiállítás megtekintése Nagy Vera néprajzkutató vezetésével Szárnyasoltárok termei a Nemzeti Galériában Vaszary János ²³ emlékkiállítás

- 2 -

Előadások, filmvetítések

február	Farkas Ferenc nyugalmazott középiskolai tanár illusztrált előadása az orawai fatemplomról
április	Dömötör János nyugalmazott múzeumigazgató: <i>Klasszicista épületek Vásárhelyen</i> . Előadás az Emlékpontban Nagy Katalin régész előadása: <i>Hódmezővásárhely 17. századi leletei</i>
május	A könyvtár centenáriumi emléknapja / Németh László Városi Könyvtár Ismerkedés a Bethlen Gábor Gimnázium könyvtárának kincseivel Simon Ferenc könyvtáros előadása alapján
június	Nagy Gáspár emlékest / Németh László Városi Könyvtár
november	Nagy Vera néprajzkutató előadása: <i>A Majolikatelep és a kisműhelyek kölcsönhatása</i>

Több alkalommal vettünk részt filmvetítéseken, író-olvasó találkozókon az Emlékpontban és a Németh László Városi Könyvtárban (*Hidember; Piaf; A zongorista; Jadviga párnája stb.*)

Kirándulások

május	a csomorkányi templomrom ² és a kardoskúti madárrezervátum
július	Tanulmányút Pécs és környékére ³ : Kaposszentjakab – apátság, Kaposvár – Rippl-Rónai emlékmúzeum, Somogyfajszt – őskohó múzeum, Mánfa – Sarlós Boldogasszony templom, Pécsvarad – vár, Mecseknádasd: Szt. István templom

Pécs: Barbakán városfal, Dzsámi, Zsolnay múzeum, Csontváry Múzeum, zsinagóga, Vasarely Múzeum, Modern Magyar Képtár, Szent Péter és Pál székesegyház, ókeresztény sírkamrák, felfedező séták a város szobrainak, mediterrán hangulatú tereinek és utcáinak megtekintésére

júliustól-októberig

a vásárhelyi köztéri szobrok, épületek megtekintése, elemzése – jövőre folytatjuk!

augusztus

Szalay Ferenc festőművész meglátogatása Mártélyon, a szélmalomban

²Városunk határában a török hódoltság előtt számos falu létezett, ezek között oklevelek 1231-ben már említik Csomorkányt. Ez a terület kiemelkedett a környék lágvilágából, amely természetes védelmet nyújtott az itt élőknek. Támadás esetén bemenekülhettek a nádas rengetegbe. Az Árpád-kori Csomorkány a 14. századra mezővároskává fejlődött. A 16. sz. második felében 38 házat számoltak össze, a lakosság száma 250-500 főre tehető. A helység 1590-re elnéptelenedett a török hódoltság időszakában. Később sem épült újjá.

A templom utolsó állapotában átmeneti – román és gótikus – stílusban épült át a 13-14. században, félköríves apszissal, nyugatra támpilléres bővítéssel. Építőanyaga téglá.

Ez a templom harmadik átépítése volt, mert korábban már volt egy kisebb méretű templom, aminek egyes részeit az átépítéskor felhasználták.

A templomot valószínűleg a szomszédos falvak lakóival közösen használták, mert a környező településeken nem volt másik templom.

A templomromot 1892-95. között Szeremlei Sámuel tárta fel először.

A kirándulás alkalmat adott arra, hogy gondoljunk az előttünk itt élőkre.

A 20. század utolsó harmadában végzett feltárásokról, régészeti eredményekről később sok érdekes eredményt tudtunk meg Nagy Katalin régésztől, aki vendégünk volt egyik foglalkozásunkon. Ő számolt be arról, hogy a két tégláépületet megelőzően is nagy valószínűséggel állott itt egy kis „motta” – egy földből mesterségesen emelt domb, amelyre fából készített tornyot építettek. Ez részben védelmi részben vallási célokat szolgálhatott. (Összeállította Pesti Katalin)

³Azt, hogy az Önképzőkör baráti közösséggé kovácsolódott, mi sem bizonyítja jobban, mint 3 napos pécsi tanulmányi kirándulásunk, melyen 21-en vettünk részt.

Módunk volt ipartörténeti különlegesség, tanulmányainkhoz kapcsolódó román stílusú építészeti emlékek megtekintésére. Helyszínen ismerhettük meg Pécs városának közel két évezredet átfogó történeti, művészeti emlékeit.

Az építményekről (maradványokról) egy-egy tagtársunk tartott kiselőadást, estenként helyi szakértő segítségével mélyítettük el ismereteinket.

Nagy élmény volt számunkra az, hogy a Csontváry, Vasarely alkotásokat és a zsolnay Kerámia Kiállítás darabjait eredetiben tekinthettük meg.